

Изследване на строежа и съответствието между формите на музика, слово и движения в упражнението „Колко сме доволни“

“Следователно, щом дойде Светлината, тя създава образи, форми. Във формите се виждат вече и най-малките частици, както и законите, по които частиците се съчетават, за да образуват формите.“

Прави и криви линии, лекция от ООК, 1925 г.

„...съчетанието на паневритмичните движения с музиката, думите и идеите не е произволно, а е основано на принципа на съответствието. Тези движения са в строга закономерна връзка с идеите и музиката.“

Паневритмията се основава на законите на съответствието между идея, дума, музика и движение. Защото само когато движенията строго съответстват на думите и музиката, ще имаме онова възродително действие върху човека.“

Паневритмия, 1941 г.

1 Въведение

Какви са законите на съответствието между идея, дума, музика и движения, които виждаме въплътени във формите на Паневритмията? Кои са частиците, които изграждат формите на словото, музиката и движенията в Паневритмията и по какви закони те се съчетават?

Отговорите на тези два въпроса са взаимосвързани. Настоящият анализ търси отговор на втория въпрос, за да подпомогне решаването на първия. Изследването на формите, понеже са достъпни за сетивата ни, е по-лесно. Знанието за частиците на словото, музиката и движенията и законите, по които те се съчетават, за да образуват формите, ще ни позволи да достигнем до законите на съответствието между тях. Така от формите ще се движим към съдържанието и смисъла.

2 Структура на музиката

Част А: [\(аудио запис – част А\)](#)

1 2 3 4 5 6 7 8

Кол-ко сме до- вол - ни, че в'свѣ-та жи - вѣ - емъ; ка-то пти-чки вол - ни чуд-ни пѣс-ни пѣ - емъ. (

Част Б: [\(аудио запис – част Б\)](#)

1 2 3 4 5 6 7 8

Сут-ринѣ ми - ло слѣн-це по-срѣ-ща-ме ра - но. То ни бла-го - сла - вя и жи-вотъ ни дѣ - вѣ.

The image shows two musical staves. The first staff, labeled 'Част А', is in 16/16 time and contains eight measures of music with lyrics underneath. The second staff, labeled 'Част Б', is in 16/16 time and also contains eight measures of music with lyrics underneath. Above each staff, the measures are numbered 1 through 8. The lyrics are in Cyrillic script.

Фиг. 1 – Двете части на музиката и текста на упражнението „Колко сме доволни“ – кратка версия. Над петолинието са добавени номерата на тактовете във всяка част.

В изданието от 1938 г. е отпечатана музиката на „Колко сме доволни“ – ноти за две цигулки в сол мажор. Първите 32 такта на музиката за първа цигулка са дадени от автора на Паневритмията, Беинса Дуно – Учителя Петър Дънов, а останалите са от негов ученик. В книгата „Паневритмия“ от 1941 г. са отпечатани нотите на друг вариант на музиката, в който музиката за първа цигулка е транспонирана в до мажор и към нея е добавен поетичен текст. За целите на анализа ще бъдат използвани първите 32 такта на тази музика и съответния текст от изданието от 1941 г. (Фиг. 1).

В структурно отношение музиката на това упражнение представлява двучастна музикална форма, която се изпълнява два пъти. Както се вижда от Фиг. 1, всяка от частите е изградена от един музикален период от 8 такта, който се изпълнява два пъти. На Фиг. 2 е показана структурата на музиката на Част А, а на Фиг. 3 – на част Б.

музикален период - част А

Кол-ко сме до-вол - ни, че в'свѣ-та жи - вѣ - емъ; ка-то пти-чки вол - ни чуд-ни пѣс-ни пѣ - емъ.

Фиг. 2 Структура на музиката на Част А, упражнение „Колко сме доволни“.

Всеки периоди се състои от по две четиритактови изречения: 1_А и 2_А за част А; 1_Б и 2_Б за част Б. Всяко изречение се състои от по две двутактови фрази: 1_А и 2_А, 3_А и 4_А за част А; 1_Б и 2_Б, 3_Б и 4_Б за част Б.

музикален период - част Б

Сут-ринѣ ми - ло слън-це по-срѣ-ща-ме ра - но. То ни бла-го - сла - вя и жи-вотъ ни дѣ - вѣ.

Фиг. 3 Структура на музиката на Част Б, упражнение „Колко сме доволни“

Времетраенето на музиката на част А и на част Б може да се изрази по следния начин:

$$[(2 + 2) + (2 + 2)] \times 2 = 8 \times 2 = 16 \text{ такта}$$

В тази схема числата от лявата страна на равенството показват броя на тактовете за всяка фраза на музиката (2 такта), малките скоби отделят съответно изреченията (4 такта), а средните скоби – периодите (8 такта). Общата продължителност на всяка част е 16 такта. Общо двете части са 32 такта и тъй като те се повтарят по схемата [А-Б-А-Б], то общата продължителност на упражнението е 64 такта в кратката му версия.

3 Съответствие между структурата на музиката и словото

Структурата на поетичния текст следва тази на музиката. На музикалната фраза съответства словесна фраза, на музикалното изречение – словесно изречение, на музикалния период – един куплет. Това съответствие е показано на Фиг. 4 за Част А и на Фиг. за Част Б.

музикален период - част А

музикално изречение 1_А | музикално изречение 2_А

муз. фраза 1_А | муз. фраза 2_А | муз. фраза 3_А | муз. фраза 4_А

1 2 3 4 5 6 7 8

Кол-ко сме до-вол-ни, че в'свѣ-та жи-вѣ-емъ; ка-то пти-чки вол-ни чуд-ни пѣс-ни пѣ-емъ.

фраза 1_А | фраза 2_А | фраза 3_А | фраза 4_А

изречение 1_А | изречение 2_А

куплет - част А

Фиг. 4 Съответствие между структурата на музика и текст в Част А, упражнение „Колко сме доволни“. Над петолинието е показана структурата на музиката, а под него на текста.

музикален период - част Б

музикално изречение 1_Б | музикално изречение 2_Б

муз. фраза 1_Б | муз. фраза 2_Б | муз. фраза 3_Б | муз. фраза 4_Б

1 2 3 4 5 6 7 8

Сут-ринь ми-ло слън-це по-срѣ-ща-ме ра-но. То ни бла-го-слав-я и жи-вотъ ни дѣ-ва.

фраза 1_Б | фраза 2_Б | фраза 3_Б | фраза 4_Б

изречение 1_Б | изречение 1_Б

куплет - част Б

Фиг. 5 Съответствие между структурата на музика и текст в Част Б, упражнение „Колко сме доволни“. Над петолинието е показана структурата на музиката, а под него на текста.

Съответствието е взаимно еднозначно на всяко от трите структурни нива – фраза, изречение, период/куплет. Това означава, че на всеки структурен елемент на музиката съответства един и само един структурен елемент на текста, като вярно е и обратното – на всеки структурен елемент на текста съответства един и само един структурен елемент на музиката.

4 Съответствие между структурата на движенията, музиката и текста.

4.1 Част А – анализ на структурните съответствия.

Ето как са описани **движенията на първата част** на упражнението в изданието от 1938 г.

24. Колко сме доволни.

МУЗИКА: „КОЛКО СМЕ ДОВОЛНИ“.

Изходно положение.

Играчитъ по двама въ кръгъ, обърнати въ дѣсно. Ръцетъ на кръста съ палеца назадъ, нозетъ прибрани.

Ходъ на движенията.

1. Ръцетъ оставатъ на кръста. Стъпка напредъ съ дѣсния кракъ.
2. Ръцетъ оставатъ на кръста. Стъпка напредъ съ лѣвия кракъ.
3. Ръцетъ си оставатъ на кръста. Стъпка напредъ съ дѣсния кракъ. Едновременно лѣвиятъ на мѣсто леко се дига въ въздуха.

4. Ръцетъ си оставатъ на кръста. Тежестъта на тѣлото пада върху лѣвия кракъ, който си остава на мѣсто. Едновременно дѣсниятъ на мѣсто леко се дига въ въздуха.

(Точки 3 и 4 можемъ да ги наречемъ люлѣйна стъпка на дѣсния и лѣвия кракъ).

Стъпване на дѣсния кракъ и повтаряне на точки 1 — 4.

Тъй като не е казано как движенията, описани във всяка точка, съответстват на нотния текст, налага се ние да определим това съответствие. Разсъждаваме по следния начин. Във всяка точка е описана по една стъпка. Имаме описани четири стъпки, които се повтарят два пъти, т.е. всичко осем стъпки. Толкова са и тактовете на първия музикален период - осем. Няма указания за ритмичния рисунок на стъпките, поради това изглежда най-вероятно всички стъпки да имат еднаква продължителност. Ето защо с много голяма сигурност можем да приемем, че на един такт от музиката съответства една стъпка и следователно една точка от описанието на движенията.

На базата на тези разсъждения може да се направи **структурирано словесно хореографско описание** на първата част на упражнението, като четирите точки от *Ход на движенията*, дадени по-горе, се разпределят по музикални тактове. Ето как изглежда то. Индексът А към номерата на описаните движения означава, че те принадлежат на част А на упражнението.

Движение 1_А: „Ход напред“ – 2 такта

Изходно положение – ръцете на кръста; тежестта на тялото е на левия крак, десният е леко вдигнат във въздуха пред левия (само при първото изпълнение в началото на упражнението краката са стъпили на земята един до друг)

Такт 1. Стъпка напред с десния крак, едновременно левият се изнася напред готов да стъпи в следващия такт. Ръцете остават на кръста. (точка 1)

Такт 2. Стъпка напред с левия крак, едновременно десният се изнася напред готов да стъпи в следващия такт. Ръцете остават на кръста. (точка 2)

Движение 2_А: „Люш напред-назад“ – 2 такта

Изходно положение – ръцете на кръста; тежестта на тялото е на левия крак, десният е леко вдигнат във въздуха пред левия.

Такт 1. Стъпка напред с десния крак. Едновременно левият на място леко се вдига във въздуха. Ръцете остават на кръста. (точка 3)

Такт 2. Левия крак стъпва на място и тежестта се пренася на него. Едновременно десния на място леко се вдига във въздуха. Ръцете остават на кръста. (точка 4)

Първа фигура – 16 такта

1-2 такт. Изпълнява се *Движение 1_А*

3-4 такт. Изпълнява се *Движение 2_А*

Горните 4 такта образуват една проста танцова комбинация, която ще означим с **TK1_А**

5-8 такт. Като 1-4 такт, т.е. повтаря се **TK1_А**

Горните осем такта образуват една сложна танцова комбинация **TK_А = TK1_А + TK1_А**

9-16 такт. Като 1-8 такт, т.е. повтаря се **TK_А**.

И така, структурираното словесно хореографско описание се състои от две двутактови движения, изграждащи една по-голяма хореографска структура от 4 музикални такта, наречена проста танцова комбинация – TK1_А. Тя се повтаря два пъти и така образува 8 тактова сложна танцова комбинация TK_А = TK1_А + TK1_А. Чрез двукратно повторение пък на TK_А се образува първата хореографска фигура на упражнението „Колко сме доволни“, която съответства на първата част на музиката му.

Времетраенето на първата хореографска фигура на упражнението в музикални тактове може да се изрази по следния начин:

$$[(2 + 2) + (2 + 2)] \times 2 = 16 \text{ такта}$$

В тази схема числата от лявата страна на равенството показват броя на тактовете за всяко движение (2 такта), малките скоби отделят съответно простите танцови комбинации TK1_А (4 такта), а средните скоби - сложната танцова комбинация TK_А (8 такта). Абсолютно същата схема изразява и времетраенето на музиката на Част А, както вече видяхме по-горе, т.е. имаме съответствие между структура на музиката и движенията на всички нива на детайлност – фраза, изречение, период. Тъй като в глава 2 вече показахме, че има взаимно еднозначно съответствие както между строежа на музиката и текста, то от това следва, че също такава съответствие има и между текста и движенията. Тези съответствия са показани на Фиг. 6.

Фиг. 6 Съответствие между структурата на музика, текст и движения на първата част на упражнението „Колко сме доволни“. Над петолинието е показана структурата на музиката и текста, а под него на движенията.

От Фиг. 6 се вижда, че съответните елементи на структурата на музика, текст и движения са:

- фраза → танцово движение (2 такта);
- изречение → проста танцова комбинация (4 такта);
- период / куплет ↔ сложна танцова комбинация (8 такта);
- част ↔ хореографска фигура (16 такта).

Еднопосочните стрелки по-горе показват, че на ниво фраза и изречение съответствието е еднозначно в посока от музика / текст към движения, но не и обратно. Това е така, тъй като на едни и същи движения съответстват две различни музикални и текстови фрази: Движение 1_А -> (Фраза 1_А, Фраза 3_А); Движ 2_А -> (Фраза 2_А, Фраза 4_А). На една и съща проста танцова комбинация съответстват две различни изречения: ТК1_А -> (Изречение 1_А, Изречение 2_А).

На ниво музикален период / куплет съответствието е взаимно еднозначно, тъй като на сложната танцова комбинация ТКА съответства един и точно един период и куплет.

На ниво част съответствието също е взаимно еднозначно, тъй като на първа хореографска фигура съответства точно една част А на музиката и текста (на част Б съответства друга хореографска фигура, както ще видим по-нататък).

И така, установихме, че в първата част на упражнението има пълно съответствие в строежа на музиката, текста и движенията на всички нива на структурния анализ, както следва:

- a) **Между музика и текст** - *съответствието е взаимно еднозначно на всички нива на детайлност* на структурния анализ (фраза, изречение, период / куплет).
- b) **Между музика и движения, текст и движения** - *съответствието е взаимно еднозначно* на ниво период - танцова комбинация, куплет - танцова комбинация и част – хореографска фигура. На по-ниските нива, изречение и фраза, *съответствието е еднозначно само в посока от музика и текст → движения*, но не и обратно.

4.2 Част Б – анализ на структурните съответствия.

Ето как са описани **движенията на втората част на упражнението** в изданието от 1938 г.

5. Вжтрешнитѣ рѣце на двойкитѣ заловени нагоре и съ замахъ напредъ, а външнитѣ рѣце сѣщо съ замахъ правятъ полукръгово движение отдолу напредъ нагоре. Едновременно стѣпваме на дѣсния кракъ, а лѣвиятъ на мѣсто леко се дига въ въздуха.

6. Дветѣ рѣце на двойкитѣ съ джгообразно движение минаватъ назадъ (разбира се, външнитѣ сѣ свободни, а вжтрешнитѣ заловени). Едновременно тежестѣта на тѣлото пада върху лѣвия кракъ, който си остава на мѣсто, а дѣсниятъ на мѣсто леко се дига въ въздуха.

7. Вжтрешнитѣ рѣце, които си оставатъ заловени, едновременно съ външнитѣ свободни, правятъ полукръгово движение отдолу напредъ нагоре. Въ сѣщото време стѣпване на дѣсния кракъ, а лѣвиятъ леко минава напредъ въ въздуха.

8. Рѣцетѣ правятъ подемя още по-нагоре. Едновременно стѣпване съ лѣвия кракъ напредъ, а дѣсниятъ на мѣсто леко се дига въ въздуха.

9. Дветѣ рѣце на двойкитѣ съ джгообразно движение минаватъ назадъ (разбира се, външнитѣ сѣ свободни, а вжтрешнитѣ заловени). Едновременно тежестѣта на тѣлото пада върху дѣсния кракъ, който си остава на мѣсто, а лѣвиятъ на мѣсто леко се дига въ въздуха.

10. Вжтрешнитѣ рѣце, които си оставатъ заловени, едновременно съ външнитѣ свободни, правятъ полукръгово движение напредъ нагоре. Въ сѣщото време стѣпване на лѣвия кракъ, а дѣсниятъ леко минава напредъ въ въздуха.

11. Рѣцетѣ правятъ подемя още по-нагоре. Едновременно стѣпване съ дѣсния кракъ напредъ, а лѣвиятъ на мѣсто леко се дига въ въздуха.

12. Дветѣ рѣце на двойкитѣ съ джгообразни движения минаватъ назадъ (разбира се, външнитѣ сѣ свободни, а вжтрешнитѣ сѣ заловени). Едновременно тежестѣта на тѣлото пада върху лѣвия кракъ, който си остава на мѣсто, а дѣсниятъ на мѣсто се дига въ въздуха.

Отъ 5. до 12. точки включително повтаряме още веднажъ.

И тук, както в част А, няма директни указания как движенията, описани във всяка точка, съответстват на нотния текст. За да определим това съответствие, разсъждаваме по същия начин, като при анализа на част А. Описанието на движенията се състои от общо 8 точки. Във всяка точка е описано по едно стѣпване на десен или ляв крак, т.е. всичко 8 стѣпвания. Толкова са и тактовете на втория музикален период - 8. Тъй като няма

указания за ритмичния рисунък на стъпките, изглежда най-вероятно всички стъпвания да имат еднаква продължителност. Поради това с много голяма сигурност можем да приемем, че както и в първата част на един такт от музиката съответства едно стъпване и следователно една точка от описанието на движенията при следното съответствие – точка 5 описва движенията в такт 1 на втората част, точка 6 - в такт 2 и т.н., като точка 12 описва движенията в такт 8.

На базата на тези разсъждения може да се направи *структурирано словесно хореографско описание* на втората част на упражнението, като осемте точки от *Ход на движенията*, дадени по-горе, се разпределят по музикални тактове. Ето как изглежда то. Индексът Б към номерата на описаните движения означава, че те принадлежат на част Б на упражнението.

Движение 1Б: 2 такта

Изходно положение – вътрешните ръце на изпълнителите в двойката са хванати, в лост долу, а външните са успоредни на тях; тежестта на тялото е на левия крак, десният е леко вдигнат във въздуха пред левия.

Такт 1. Точка 5 от горното описание – стъпване с десния крак пред левия, а левия на място леко се вдига във въздуха, като остава зад десния; ръцете със замах се изнасят дъгообразно напред и нагоре.

Такт 2. Точка 6 от горното описание – стъпване с левия крак на място, т.е. зад десния, а десният на място леко се вдига във въздуха; ръцете се свалят с дъгообразно движение назад-долу, като вътрешните остават заловени.

Това движение е сходно на Движение 2А в краката, но е съпроводено с люлейно движение на ръцете напред-назад.

Движение 2Б: 3 такта

Изходно положение – вътрешните ръце на изпълнителите в двойката са хванати, в лост долу, а външните са успоредни на тях; тежестта на тялото е на левия крак, десният е леко вдигнат във въздуха пред левия.

Такт 1. Точка 7 – стъпване с десния крак пред левия, левият се изнася напред във въздуха; ръцете със замах се изнасят дъгообразно напред и нагоре.

Такт 2. Точка 8 – стъпване с левия крак напред, а десният на място леко във въздуха; ръцете продължават дъгообразното си движение нагоре.

Такт 3. Точка 9 – тежестта на тялото се пренася върху десния крак, който стъпва назад (на мястото, на което се е намирал при стъпването си в точка 7); левият на място леко се дига във въздуха. Ръцете се свалят с дъгообразно движение назад-долу, като вътрешните остават заловени.

Движение 3Б: 3 такта (огледално на Движение 2Б)

Изходно положение – вътрешните ръце на изпълнителите в двойката са хванати, в лост назад-долу, а външните са успоредни на тях; тежестта на тялото е на десния крак, левият е леко вдигнат във въздуха пред десния.

Такт 1. Точка 10 – стъпване с левия крак пред десния, десният се изнася напред във въздуха; ръцете със замах се изнасят дъгообразно напред и нагоре.

Такт 2. Точка 11 – стъпване с десния крак напред, а левият на място леко във въздуха; ръцете продължават дъгообразното си движение нагоре.

Такт 3. Точка 12 – тежестта на тялото се пренася върху левия крак, който стъпва назад. (на мястото, на което се е намирал при стъпването си в точка 10); десният на място леко

се дига във въздуха. Ръцете се свалят с дъгообразно движение назад-долу, като вътрешните остават заловени.

Втора фигура – 16 такта

1-2 такт. Изпълнява се *Движение 1Б*

3-5 такт. Изпълнява се *Движение 2Б*

6-8 такт. Изпълнява се *Движение 3Б*

Горните осем такта образуват една сложна танцова комбинация **ТКБ**

9-16 такт. Като 1-8 такт, т.е. повтаря се **ТКБ**.

И така, структурираното словесно хореографско описание се състои от едно двутактово и две тритактови движения, изграждащи една 8 тактова сложна танцова комбинация **ТКБ**. Чрез двукратно повторение на **ТКБ** се образува втората хореографска фигура на упражнението „Колко сме доволни“, която съответства на втората част на музиката му.

Времетраенето на втората хореографска фигура на упражнението в музикални тактове може да се изрази по следния начин:

$$[2 + 3 + 3] \times 2 = [8] \times 2 = 16 \text{ такта}$$

В тази схема числата от лявата страна на равенството показват броя на тактовете за всяко движение, а средните скоби отделят сложната танцова комбинация **ТКБ** (8 такта). Схемата, която изразява времетраенето на музиката на Част Б е:

$$[(2 + 2) + (2 + 2)] \times 2 = [8] \times 2 = 16 \text{ такта}$$

В тази схема числата от лявата страна на равенството показват броя на тактовете за всяка фраза на музиката (2 такта), малките скоби отделят съответно изреченията (4 такта), а средните скоби – периодите (8 такта). От сравнението на тези две схеми се вижда, че има взаимно еднозначно съответствие между строежа на музиката и движенията на ниво *музикален период* – *сложна танцова комбинация*, но не и на по-ниските нива – фраза и изречение. Тъй като вече показахме във втора глава на това изложение, че има взаимно еднозначно съответствие между музика и текст на всички структурни нива, то от това следва, че между текста и движенията също има структурно съответствие – на ниво куплет. Всички тези съответствия са показани на Фиг. 7.

Фиг. 7 Съответствие между структурата на музика, текст и движения на втората част на упражнението „Колко сме доволни“. Над петолинието е показана структурата на музиката и текста, а под него на движенията.

От Фиг. 7 се вижда, че съответните елементи на структурата на музика, текст и движения са:

- фраза (2 такта) – няма точно съответствие;
- изречение (4 такта) - няма точно съответствие;
- период / куплет \leftrightarrow сложна танцова комбинация (8 такта);
- част \leftrightarrow хореографска фигура (16 такта).

На ниво музикален период / куплет съответствието е взаимно еднозначно, тъй като на сложната танцова комбинация ТК_Б съответстват един и точно един музикален период и един и точно един куплет. На ниво част съответствието също е взаимно еднозначно, тъй като втора хореографска фигура е различна от първа и съответства точно на част Б на музиката и на втория куплет на текста.

5 Заключение

И така, установихме, че и при двете части на упражнението „Колко сме доволни“ има съответствие в строежа на музиката, текста и движенията, както следва:

- **Между музиката и поетичния текст** има взаимно еднозначно съответствие на всички структурни нива: фраза, изречение, период-куплет, част.
- **Между музика и движения**

На ниво **фраза и изречение** - съответствието е еднозначно от музика към движения.

В част А на упражнението има съответствие между **фраза** и **танцово движение**, между **изречение** и **проста танцова комбинация**. В част Б няма такава съответствие.

На ниво **музикален период** - *съответствието е взаимно еднозначно:*

- между **музикален период А** и **сложна танцова комбинация ТК_А**;
- между **музикален период Б** и **сложна танцова комбинация ТК_Б**.

На ниво **част** - *съответствието е взаимно еднозначно:*

- между **Част А** (два пъти период А) и **Първа фигура** (два пъти ТК_А);
- между **Част Б** (два пъти период Б) - **Втора фигура** (два пъти ТК_Б).

○ **Между текст и движения:**

На ниво **фраза и изречение** - *съответствието е еднозначно от текст към движения*

Съответствие има за първия куплет: **фраза - танцово движение, изречение – проста танцова комбинация**, но не за втория.

На ниво **куплет** - *съответствието е взаимно еднозначно:*

- между **първи куплет** и **сложна танцова комбинация ТК_А**;
- между **втори куплет** - **сложна танцова комбинация ТК_Б**.

На ниво **част** - *съответствието е взаимно еднозначно:*

- между **Част А** (два пъти първи куплет) - **Първа фигура** (два пъти ТК_А);
- между **Част Б** (два пъти втори куплет) - **Втора фигура** (два пъти ТК_Б).

6 Видеозапис на упражнението „Колко сме доволни“, съответстващо на оригиналното описание от 1938 г.

Вижте [видеозапис на разучаване на втората част на упражнението "Колко сме доволни" според описанието от 1938 г.](#) и опит за колективно [цялостно изиграване с музика](#) по време на Рилския семинар по Паневритмия от 11 до 14 август 2016 г.

Автор на статията: Румен Бакалов, DOBROTO.ORG